

I WYZWANIA STOJĄCE PRZED ROZWOJEM REGIONÓW Z PRESPEKTYWY SOOIPP

Zamieszczona w dokumencie analiza sytuacji w regionach słusznie wskazuje na aspekty związane z niezadawalającym rozwojem i innowacyjnością sektora MSP oraz niedostateczną kompetencją społeczeństwa w obszarze cyfryzacji. W naszej opinii te dwa aspekty mają kluczowe znaczenie dla dalszego rozwoju regionów, ale też zabezpieczenia ludności w usługi społeczne.

1. Od kilku lat utrzymuje się ograniczona skłonność podmiotów sektora MSP do rozwoju. Jak wynika z badań systematycznie prowadzonych przez PARP prawie 70% firm micro nie myśli o rozwoju. działające w Polsce firmy micro częściej są sposobem na zabezpieczenie przychodów pokrywających niezbyt wysokie potrzeby właścicieli aniżeli działalnością nastawioną na maksymalizację zysku. Potwierdza to poziom wykorzystania funduszy dotacyjnych zarówno w programach regionalnych jak i krajowych przeznaczonych na rozwój firm i ich internacjonalizację. Takie postawy istotnie wpływają na kształt i wielkość polskich firm z sektora MSP. Trudno przecenić efekty jakie może przynieść ten trend. Wiąże się to przede wszystkim z brakiem odbiorców polityk prorozwojowych. Bez odpowiednio zmotywowanej grupy odbiorców planowane w ramach strategii działania bez względu na intencje, sposób przygotowania czy promocji itp. nie wypełnią swoich celów. Zupełnie oddzielnym wyzwaniem wydaje się więc budowa odpowiedniej polityki zachęcającej mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, w szczególności te określane jako „nie-technologiczne” do prowadzenia działań budujących wewnętrzną zmianę i rozwój.
2. Pomimo intensywnego rozprzestrzeniania się technologii mobilnych zarówno wśród obywateli jak i w firmach proces rozwoju kompetencji cyfrowych nie postępuje tak szybko jak wymagają tego zmiany zachodzące zarówno w gospodarce jak i a administracji publicznej. Polskie firmy wciąż korzystają z technologii informacyjnych na bardzo niskim poziomie, co ma istotny wpływ na ich wolny rozwój. To zagadnienie ma jeszcze inny ważny aspekt w postaci konieczności stałej aktualizacji i rozwoju wiedzy w tym obszarze wszystkich jej użytkowników. Zmiany technologiczne następują obecnie tak szybko, że nawet w wymiarze jednego pokolenia wymagane jest nabywanie nowych kompetencji w zakresie cyfryzacji. Wprowadzanie cyfrowych usług publicznych (administracyjnych, Tele medycyny, finansowych) spowoduje, że coraz większa część seniorów znajdzie się w grupie wykluczenia cyfrowego z powodu brak wsparcia rodziny, kłopotów z pamięcią lub sprawnością fizyczną.
3. Planowane w KSRR działania w sferze edukacji również wymagają aktywnego środowiska gospodarczego, które będzie w stanie zaangażować się w praktyczne kształcenie uczniów a potem zaabsorbować absolwentów szkół. Bez takiego zabezpieczenia impas w kształceniu zawodowym na poziomie zasadniczym i średnim nie zostanie przełamany. W sektorze MSP tylko kilka % stanowią firmy produkcyjne z niezidentyfikowanym potencjałem rozwojowym, analiza lokalizacyjna wskazałaby zapewne, że są one zlokalizowane w strefie wpływów dużych aglomeracji. Tak więc ogromnym wyzwaniem dla regionalnych gospodarek będzie zaszczepienie impulsów produkcyjnych poza wielkomiejskim środowiskiem. Sprowadzenie zaś inwestorów wymaga dobrego otoczenia gospodarczego w miejscu inwestycji.
4. Dodatkowym elementem wpływającym na maksymalizację wyzwań opisanych wyżej jest tendencja do zmian oczekiwań stawianych przez pracowników obecnym i przyszłym pracodawcom. Wejście na rynek pracy tzw. „pokolenia z” (por. np. „Zawodowy alfabet pokolenia Z - czyli młodzi w pracy”, Grupa Aterima HR) powoduje systematyczną zmianę w sposobach zarządzania przedsiębiorstwami. Zwiększona mobilność, skłonność do zmian miejsc

zatrudnienia, większa chęć przechodzenia na bardziej elastyczne warunki świadczenia pracy wymaga z jednej strony odpowiedniego przygotowania kadr zarządzających firmami oraz z drugiej przygotowania infrastrukturalnego i formalnego.

Dla wzmocnienia realizacji innych działań zapisanych w strategii ważne jest aby podjąć intensywne działania w celu zapewnienia aktywnych współtwórców planowanych rezultatów. W przeciwnym wypadku efektywność inwestycji infrastrukturalnych i organizacyjnych w sektorze obsługi ludności (administracja, zdrowie, edukacja) będzie niska i nie przyczyni się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej stymulowanych obszarów.

II UDZIAŁ IOB W PROJEKTOWANEJ POLITYCE REGIONALNEJ

W przedstawionej do konsultacji Strategii znajdujemy obszary w których IOB w naszym uznaniu mogą być istotnym elementem wpływającym na realizację innych zamierzonych celów. Są to przede wszystkim działania w obszarach:

- usługi planowania i wdrażania rozwoju przez firmy (szczególnie na terenach o niskim poziomie rozwojowym,
- wzmacniania potencjału przedsiębiorstw w obszarze krajowych i regionalnych Inteligentnych Specjalizacji,
- informacyjnym, szkoleniowym i doradczym w obszarze wykorzystania technologii informacyjnych i podnoszenia kompetencji cyfrowych przedsiębiorstw,
- ukierunkowanych na przebudowę mentalności społecznej dla uzyskania zrozumienia i akceptacji dla zachodzących zmian.

Obszary te uważamy za najważniejsze w odniesieniu do sektora MSP i rynków regionalnych. Realizacja planowanych działań zarówno na poziomie regionalnym jak i w subregionach/na lokalnych rynkach powinna być priorytetem w prowadzonej polityce gospodarczej, ponieważ nawet te słabe przedsiębiorstwa są przejawem aktywności i przedsiębiorczości lokalnych społeczności.

W dokumencie zauważono istotną rolę IOB w rozwoju przedsiębiorczości i zapisano konieczność ich rozwoju i wzmacniania.¹ Wydaje się jednak, że w obliczu wyzwań zdefiniowanych w KSRR oraz dotychczasowych doświadczeń płynących z wykorzystania instrumentów dla IOB, w tym wdrażania tzw. podejścia popytowego należałoby przededefiniować podejście do tych instytucji. Wprawdzie, wiele badań na ten temat wykazuje liczne słabości systemu IOB, z którymi trzeba się zgodzić. Jednak należy zwrócić uwagę na dwa równie ważne aspekty: zwiększający się systematycznie potencjał tych instytucji (kompetencje, infrastruktura, doświadczenia), oraz ich użyteczność jako narzędzia do osiągnięcia celów związanych z rozwojem społeczno-ekonomicznym.

Aspekty wykorzystania IOB do realizacji ww. celów należy zacząć rozpatrywać od wspomnianych przesłanek ich powołania do życia i roli jaką wyznacza się im nie tylko w Polsce ale również w rozwiniętych gospodarkach Wielkiej Brytanii, Włoch czy USA.

Ideą zainicjowania budowy sektora IOB (wcześniej ośrodków innowacji i przedsiębiorczości) w latach 90tych XX w. było wykorzystanie tych podmiotów do realizacji zadań, które nie należały do zadań administracji publicznej a jednocześnie komercyjne przedsiębiorstwa nie były zainteresowane

¹ Rozdział 2.2.1. Wzmacnianie Instytucji Otoczenia Biznesu

realizacją usług w tym zakresie. Aspekt non profit miał tu o tyle ważne znaczenie, że ośrodki te nie działając dla zysku za przekazaną im kwotę środków na realizację zadań mogły wykonać więcej aniżeli podmioty komercyjne. Niebagatelną rolę odgrywało również ich osadzenie na lokalnych, regionalnych rynkach – rozpoznawalność wśród przedsiębiorców i wypracowane sposoby współpracy między tymi partnerami (w tym z administracją publiczną).

Wszystkie te przesłanki czyniły OIIP (IOB) unikalnym instrumentem dla administracji publicznej wpływającym na rozwój społeczno-gospodarczy lokalny/regionalnych społeczności. Ich niebagatelna rola w upowszechnieniu idei przedsiębiorczości i aktywności społecznej w ciągu ostatnich lat jest istotnie zauważalna.

Podejście to można jeszcze było zauważyć w działaniach podejmowanych w ramach Programu Operacyjnego realizowanych w perspektywie 2007-2013. W założeniach działań 5.3 Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka czy 1.3 Programu Operacyjnego Polska Wschodnia można było odnaleźć elementy budowania na terenie Polski „szkieletowej” sieci ośrodków wsparcia innowacji o oddziaływaniu przynajmniej regionalnym.

Proponowana w Strategii polityka jest kolejnym przykładem odejścia od tych pierwotnych założeń. Przyjęte w niej założenia włączenia IOB w działania wyłącznie na rynkowych zasadach (model popytowy rozumiany jako pozyskiwanie zamówień na usługi z rynku) wydaje się być przede wszystkim marnotrawstwem ich potencjału i możliwości działania.

Jeśli założymy, że przedsiębiorstwa są zainteresowane tzw. proinnowacyjnymi usługami, a barierą dla korzystania z nich jest brak środków finansowych na ten cel. Wtedy dofinansowanie na zakup oferowanych na rynku usług nie powinno się ograniczać do IOB, ale wszelkich dostawców takich usług. Ale dane z dotychczasowej realizacji RPO i PO IR nie potwierdzają takiego zainteresowania.

Natomiast jeśli wyzwaniem jest niski poziom zdolności absorpcyjnych MSP, oznacza to, że nie są one gotowe do zakupu zewnętrznych usług, nie tylko od IOB, ale też instytucji naukowych, ani komercyjnych firm konsultingowych. Na niski poziom zdolności absorpcyjnych składa się kilka powiązanych ze sobą czynników:

- brak strategii rozwoju firmy;
- słabości systemu zarządzania, w tym sferze organizacji i procesów, a także planowania i prowadzenia kilkuletnich projektów, jakimi jest rozwój nowych produktów i wprowadzanie ich na rynek, w tym zdolności do finansowania takich projektów;
- niewystarczające umiejętności marketingowe, w tym rozeznanie potrzeb konsumentów, możliwości wprowadzenia na rynki nowych produktów, często uzależnienie od już funkcjonujących pośredników, czy kluczowych klientów;
- braki kadr z odpowiednimi umiejętnościami potrzebnymi do wdrażania danej innowacji;
- niedostatecznego potencjału finansowego dla prowadzenia długoterminowych;
- brak jakichkolwiek relacji i doświadczenia w korzystaniu z zewnętrznych źródeł innowacji, częściowo z powodu braku świadomości możliwości, częściowo z powodu biernego i biurokratycznego podejścia dostawców wiedzy, w tym uniwersytetów i organizacji badawczych.

Dopiero po zbudowaniu podstawowych zdolności do innowacji takie przedsiębiorstwa mogą budować popyt na usługi IOB.

Ponadto podejście połączone z systemem akredytacji, monitoringu i badania efektów pogłębi tylko zauważalny już teraz dystans IOB do angażowania się w realizację usług w tym systemie. Jak wynika z prowadzonego właśnie przez SOOIPP badania akredytowanych przez MPiIT Ośrodków Innowacji nie wiele ponad 20% w ciągu ostatnich 2 lat realizowało usługi proinnowacyjne w działaniu które obejmuje akredytacja. Podobnie instytucje akredytowane przez Urząd Marszałkowski woj. Mazowieckiego, które mają ustalony minimalny limit realizowanych usług rzadko kiedy przekraczają wymaganą przez system akredytacji liczbę świadczonych usług. Te przesłanki należy istotnie wziąć pod uwagę planując działania w odniesieniu do IOB, ponieważ są to podmioty niezależne posiadające szerokie spektrum kompetencji społecznych, a w części również rynkowych co może spowodować, że przedstawione im warunki realizacji usług mogą nie spotkać się z zainteresowaniem².

Idea tzw. podejścia popytowego wydaje się, że w istocie nakierowana jest na same IOB. Profesjonalizacja i zmuszenie do działania rynkowego uzdolni je do funkcjonowania bez finansowania publicznego.

Natomiast podejście wychodzące od celów polityki rozwojowej w odniesieniu do MSP pozwala na zwiększenie skuteczności interwencji, dzięki docieraniu przez IOB indywidualnie do dużej liczby podmiotów.

W naszej opinii skutecznym działaniem dla osiągnięcia zaplanowanych w strategii celów było by wykorzystanie zarówno metody popytowej jak i podażowej w różnych proporcjach w zależności od etapu realizacji strategii i osiąganych rezultatów na poszczególnych etapach. Obecna struktura polskiej gospodarki, w której firmy zatrudniające do 9 osób stanowią 96% (por. str....) nie jest najlepszą bazą do reindustrializacji czy wdrażania nowoczesnych technologii komunikacyjnych. Ich zachowawcze podejście w odniesieniu do wdrażania nowych technologicznych i organizacyjnych rozwiązań ma istotny wpływ na nasze lokowanie w międzynarodowych rankingach innowacyjności.

W instrumentach ukierunkowanych na upowszechnianie wiedzy i informacji oraz wsparciu firm w opracowaniu i wdrożeniu planu rozwoju (tak działających na rynku jak i start-upów) IOB powinny funkcjonować w systemie podażowym i podlegać monitorowaniu rezultatów zarówno w wymiarze ilościowym jak i badania zmian w zachowaniach społecznych/zmianach w sposobie działania przedsiębiorstw.

W obszarze specjalizowanych usług proinnowacyjnych wskazane jest stosowanie mechanizmów popytowych opartych na zapotrzebowaniu rynku. Ten obszar aktywności wymaga jednak innych działań weryfikacyjnych: lepszej weryfikacji projektów składanych przez przedsiębiorców oraz

² Wskazują na to konkursy w Regionalnych Programach Operacyjnych organizowane na przestrzeni ostatnich 3 lat, gdzie zainteresowanie IOB zaangażowaniem w instrumenty w konwencji popytowej jest niskie. Należy podkreślić, że przyczyny zjawiska tego wychodzą poza sferę rozważań czy IOB są przygotowane do działań rynkowych. Wśród przyczyn braku zainteresowania realizacją projektów finansowanych ze środków UE i budżetowych należy wymienić obciążenie ich pomocą de minimis, konieczność wniesienia dużego wkładu własnego (IOB z udziałem władz samorządowych lub uczelni są dużymi przedsiębiorstwami) czy też wniesienie opłaty podatku VAT od świadczonych przedsiębiorcom usług.

specjalistycznej wyrywkowej oceny świadczonych usług. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że sam odbiór usługi przez przedsiębiorcę nie jest gwarancją jej jakości.

Niewątpliwie bez względu na rodzaj wykorzystywanego mechanizmu należy działać na rzecz wdrażania i utrzymania standardów działania specyficznych dla IOB, które powinny być uwzględniane w wyborze wykonawców zleczanych zadań. Dlatego też uważamy, że projekty finansujące profesjonalizację usług powinny być bazą do tworzenia standardów w tych obszarach wskazywanych do aplikacji przez inne IOB zaangażowane w realizację zadań finansowanych ze środków UE i budżetowych.

Podsumowując należy stwierdzić, że Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wskazując wiele obszarów istotnie mających wpływ na rozwój regionalny przenika się z krajowymi politykami w sposób nie pozwalający na rozróżnienie działań w odniesieniu do IOB z poziomu regionów i działań projektowanych/finansowanych z poziomu krajowego, przez co późniejsze znajdowanie „linii demarkacyjnej” między nimi będzie bardzo trudne.

W związku z tym w załączniku przedstawiamy propozycję podejścia systemowego wykorzystania IOB do realizacji Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju wypracowaną przez zespół ekspercki SOOIPP.